

LORETA POŠKAITĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Lietuva
Lithuanian Culture Research Institute, Lithuania

LIN YUTANGO ESTETIKA IR GYVENIMO FILOSOFIJA: TARP TRADICINĖS KINIJOS IR MODERNIOS VAKARŲ KULTŪROS

Aesthetics and Philosophy of Life by Lin Yutang:
Between Traditional Chinese and Modern Western Culture

SUMMARY

Lin Yutang was one of the most influential and original Chinese intellectuals, philosophers and popularizers of Chinese culture in the United States. Some investigators treat his philosophy of life and aesthetics as an example of Chinese „leisure literature“, which synthesizes the concepts of humour (*youmo*) as Lin's invented transliteration, leisure (*xianshi*) and self-expression (*xingling*). This article attempts to interpret his philosophy of life as an example of everyday aesthetics with the emphasis on the synthesis of traditional Chinese and modern Western philosophy. This interpretation reveals the cross-cultural sources of global everyday aesthetics (as it is viewed by its particular Chinese and Western advocates) and a particular place of Lin Yutang in its history. The analyses of his ideas about life and aesthetics is provided with the reference to his famous book „The Importance of Living“, and concentrates on two topics or concepts – enjoyment (pleasure) and happiness as very important concepts in everyday aesthetics. This analysis uses comparative methodology by comparing Lin's statements with those of advocates of everyday aesthetics and addressing these statements with the main questions of this aesthetics, concerning peculiarity of aesthetic experience, object and value.

SANTRAUKA

Vieno įtakingiausių ir originaliausių XX a. pirmos pusės Kinijos intelektualų, literatų ir mąstytojų, kinų kultūros populiarintojų Amerikoje Lin Yutango gyvenimo filosofiją ir estetiką kai kurie tyrinėtojai priskiria „laisvalaikio literatūrai“, kurioje susiejamos trys sąvokos: humoras (*youmo*), saviraiška (*xingling*) ir „laisvalaikis“ (*xianshi*). Šiame straipsnyje bandoma pažvelgti į Lin Yutango gyvenimo filosofiją kaip į kasdienybės estetiką, kurioje susipina tradicinė kinų ir šiuolaikinė Vakarų filosofija. Tokiu būdu siekiama atskleisti pačios

RAKTAŽODŽIAI: humoras, gyvenimas, kasdienybės estetika, mėgavimasis, laimė.

KEY WORDS: humour, life, everyday aesthetics, enjoyment, happiness.

kasdienybės estetikos tarpkultūrinės šaknis ir ypatingą Lin Yutango vaidmenį jos istorijoje. Tuo tikslu straipsnyje aptariama jo gyvenimo filosofija bei estetika remiantis viena svarbiausių ir garsiausių jo knygų *Gyvenimo menas* (*The Importance of Living*). Pagrindinis dėmesys skiriamas mėgavimosi ir laimės temoms, kurios laikomos itin svarbiomis kasdienybės estetikoje. Lin Yutango apmąstymai bus lyginami su šios estetikos propaguotojų įžvalgomis ir analizuojami keliant svarbiausius kasdienybės estetikos klausimus dėl estetinio patyrimo, estetinio objekto ir estetinės vertės savitumo.

1998 m. Kinijoje buvo išleistos žymaus kinų lingvisto, vertėjo, pirmojo kinų-anglų kalbos žodyno autoriaus, prozininko, išradėjo, filosofo ir lyginamosios literatūros specialisto Lin Yutango (1895–1976) knygos *Mano šalis ir mano žmonės* bei *Gyvenimo menas*, kurias jis parašė atitinkamai 1935 m. ir 1936 m. (Lin Yutang 1998 a; 1998 b)¹. Abi parašytos angliškai, taigi skirtos daugiausia Vakarų skaitytojui. Abi tapo sensacijomis tuometinėje Amerikoje (*Gyvenimo menas* 1938 m. čia išsilaiškė bestselerių sąrašė daugiau nei pusę metų). Tačiau Lin Yutango asmenybė, estetika bei gyvenimo filosofija pradėta tyrinėti tik pastarąjį dešimtmetį, kai jis jau buvo užmirštas Amerikoje. Šie kol kas negausūs pavienių mokslininkų tyrimai (Qian, Suoqiao 2011; Qian, Suoqiao 2015; Qian, Suoqiao 2017) atskleidžia unikalią jo vietą Kinijos modernizavimo istorijoje ir kartu padeda paaiškinti ilgalaikio jo kūrybos marginalizavimo bei ignoravimo pačioje Kinijoje priežastis – geriausias ir žymiausias savo knygas Lin Yutangas parašė anglų kalba, nepritarė tuometinei (XX a. 2–3 dešimtmečio) komunizmo ir nacionalizmo ideologijai, Naujosios kultūros judėjimo iškeltai modernios „socialiai atsakingos“ literatūros (t. y. literatūros kaip politinių / revoliucinių idėjų ir istorijos realių reflektavimo) sampratai bei jos reformatorių siūlomam visiškam atsirbojimui nuo tradicinės literatūros ir kultūros, kritikavo valdžios politiką, pasisakė už

liberalią demokratiją, buvo kosmopolitas ir krikščionis². 1936 m. jis emigravo į Ameriką (Niujorką)³ ir tapo įtakingiausiu kinų kultūros ir politikos interpretatoriumi Vakaruose, užsitarnavo garbingą „kinų filosofo“ pravardę. O Kinijoje jis gavo „Humoro meistro“ (*Youmo dashi*) pravardę, nes įdiegė naują „humoro“ (*youmo* 幽默) sąvoką (kaip vakarietiško žodžio *humour* transliteraciją), išsamiai aptarė jį viename geriausių (jo manymu) savo esė „Apie humorą“ (*Lun youmo* 1934) ir minėtose knygose bei ikūnijoje jį savo literatūrinėje kūryboje⁴.

Dėl to Lin Yutango sinologijoje dažnai vadinamas kinų humoro pradininku, nors turbūt garsiausiu to laikotarpio humoristu iki šiol laikomas Lao She. Apskritai humoras buvo viena iš tuometinių intelektualų madų ir literatūrinės raiškos stilių. Galbūt dėl to šis Lin Yutango kūrybinės veiklos aspektas susilaukė beveik didžiausio tyrinėtojų dėmesio. Antai Qian Suoqiao pristato humorą (*youmo*) kaip vieną iš trijų svarbiausių Lin Yutango „tarpkultūrinės gyvenimo estetikos“ sąvokų (kitos dvi – „saviraiška“ (*xingling* 性灵⁵) ir „laisvalaikis“ (*xianshi* 闲时)). Anot jo, Lin Yutangas laikė šiuos tris dalykus ne vien literatūrinio stiliaus / technikos aspektais, bet veikiau gyvenimo filosofijos arba požiūrio į gyvenimą išraiška, ir būtent toks humoro susiejimas su laisvalaikiu („išlaisvinti humorą ir humorizuoti laisvalaikį“) suteikė jo sampratai originalumo (Qian Suoqiao 2011:

148, 151). Tuo tarpu Charlesas A. Laughlinas traktuoja Lin Yutango humorą kaip jo atstovautos „laisvalaikio literatūros“ žanro – „mažosios prozos“ (*xiaopinwen* 小品文) vieną iš bruožų atkreipdamas dėmesį į jos daoistines-budistines ištakas bei suklestėjimą vėlyvosios imperijos laikotarpiu. Vienu svarbiausių tokios literatūros ir jo įvardintos „laisvalaikio estetikos“ tikslų tradicinėje Kinijoje jis laiko konfucianistinės moralės ir socialinių įsipareigojimų griežtumo kritiką, kuri šioje prozoje reiškia pasitelkiant ironiją bei humorą, atkreipiant dėmesį į gyvenimo smulkmenas ir iškeliant tokias „alternatyvias vertybes kaip draugystė, romantiška meilė, grožis ir paprastų malonumų siekimas“, kurie praturtina emocinį gyvenimo ir kasdienybės erdvės patyrimą (Laughlin 2008: 3, 6).

Tačiau ar vadinamoji „laisvalaikio literatūra“ arba „laisvalaikio estetika“ negali būti priskiriama kasdienybės estetikai, kuri, kaip teigia jos propaguotojai (Liu Yuedi 2014; Pan Fan 2014; Leddy Thomas 2014; Shusterman 2012), turbūt labiausiai remiasi konfucianistine morale? Juk pats Lin Yutangas savo gyvenimo filosofijoje ir humoro traktavime neatmetė konfucianizmo, o veikiau integravo jį į daoistinę pasaulėjautą. Be to, tradicinio kinų intelektualo gyvenime, kuris itin žavėjo Lin Yutangą, dažniausiai neįmanoma aiškiai atskirti laisvalaikio nuo „produktyvaus darbo“ laiko (Laughlin 2008: 5–6). Todėl šiame straipsnyje bandoma pažvelgti į Lin Yutango gyvenimo filosofiją kaip į kasdienybės estetikos pavyzdį: joje susipina tradicinė kinų ir šiuolaikinė Vakarų filosofija ir ji plėtojama komparatyviškai – nuolat lyginant kinų ir Vakarų (daugiausia Amerikos) mentalitetą ir kultūrą. Šitai siekiama atskleis-

ti iki šiol netyrinėtas tarpkultūrinės kasdienybės estetikos šaknis ir Lin Yutango vietą jos istorijoje. Tokią Lin Yutango filosofijos interpretaciją taip pat inspiruoja kasdienybės estetikos propaguotojų kinų mokslininkų pasirinktas jos pavadinimas „gyvenimo estetika“ (*living aesthetics* (*shenghuo meixue* 生活美学), nors rašydami apie šios estetikos „neokiniškumą“, jie net neužsimena apie Lin Yutangą ar jo filosofijos ištakas⁶. Tad toliau bus aptariama jo gyvenimo filosofija bei estetika remiantis jo knyga *Gyvenimo menas*, kurią Lin Yutango dukra pavadino „didžiąja jo filosofijos sinteze“ (Lin Yutang 1998 a: 6). Daugiausia dėmesio bus skiriama mėgavimosi ir laimės temoms (tiksliau, sampratoms), kurios laikomos itin svarbiomis kasdienybės estetikoje. Lin Yutango apmąstymai bus lyginami su šios estetikos propaguotojų išvalgomis ir analizuojami keliant svarbiausius kasdienybės estetikos klausimus apie estetinio patyrimo, estetinio objekto ir estetiškos vertės savitumą.

Mėgavimosi (*enjoyment*) tema yra viena svarbiausių knygos *Gyvenimo menas* gijų. Šis žodis yra septynių (iš 14) skyrių pavadinimuose (tiesa, kiniškame knygos vertime (Lin Yutang 2006) jis verčiamas nevienodai: vienur kaip *xiang'ai* 享受, kitur kaip *le* 乐, kuris yra itin daugiaprasmiškas, nes pažodžiui reiškia „džiaugsmą“ / „malonumą“ / „laimę“): „Kaip geriau mėgautis gyvenimu?“ (5), „Gyvenimo šventimas“ (6), „Mėgavimasis namais“ (8), „Mėgavimasis gyvenimu“ (9), „Mėgavimasis gamta“ (10), „Mėgavimasis keliavimu“ (11), „Mėgavimasis kultūra“ (12). Lin Yutangas pradeda 9 skyrių „Apie mėgavimąsi gyvenimu“ apmąstymais apie filosofiją: „Atrodo, jog esu pasmerktas būti paklausiu filosofu,

bet nieko nepadarysi. Paprastai filosofija veikiau yra mokslas, paverčiantis paprastus dalykus sunkiai suvokiamais, bet aš išivaizduoju filosofiją kaip mokslą, kuris sudėtingus dalykus paverčia paprastais. Nepaisydamas tokių terminų kaip „materializmas“, „humanizmas“, „transcendentalizmas“, „pliuralizmas“ ir kitokie „izmai“, aš tvirtinu, jog šios sistemos yra nė kiek ne gilesnės nei mano paties filosofija. Juk gyvenimą sudaro valgymas ir miegojimas, pasimatymai ir atsisveikinimai su draugais, susitikimų ir išsiskyrimų šventimas, ašaros ir juokas, plaukų kirpimas kas dvi savaites, gėlių merkimas ir stebėjimas, kaip kaimynas nusirita nuo stogo, o šių paprastų gyvenimo reiškinių įvilkinimas į tam tikrą akademinį žargoną yra ne kas kita, kaip gudrus būdas paslėpti visišką idėjų trūkumą arba neaiškumą, kuris būdingas daliai universiteto profesorių. Todėl filosofija tapo mokslu, kurio padedami kuo toliau, tuo vis mažiau suprantame apie save. Vienintelis dalykas, ką filosofai pasiekė, – kuo jie daugiau apie tai kalba, tuo labiau mus supainioja“ (Lin Yutang 1998 b: 201).

Šios Lin Yutango mintys primena vieną svarbiausių kasdienybės estetikos tikslų – sugražinti patyrimą prie pačių daiktų arba gyvenimo netarpiškumo, užuot bandžius pažinti pasaulį (ar jo grožį) intelektu (konceptualizavimu, abstrakčiomis sąvokomis). Antai vienas žymiausių jos atstovų Arnold Berleantas teigia, jog ši estetika turėtų būti paremta ne filosofinėmis universalijomis ir abstrakčiu mąstymu, o kūniškų patirčių ir žmogiškų jausmų įvairove, kurią jis vadina „estetiniu įsitraukimu“ (*aesthetic engagement*); ji turi stengtis aprėpti gyvenamą bei gamtinę aplinką, bendruome-

niškumą ir žmonių tarpusavio santykius, kitaip tariant, būti neatsiejama nuo moralinių, socialinių, politinių vertybių bei kontekstų (Berleant 2005: 17–19). Nelyg pritardamas jam, šiame (9) ir kituose savo knygos skyriuose Lin Yutangas rašo apie mėgavimąsi gulėjimu lovoje, kurią jis vadina „gulėjimo menu“, – pasak jo, jeigu praktikuojamas teisingai, jis suteikia „didžiausią estetinį malonumą ir protinę galią“, fizinę ramybę, pojūčių jautrumą ir protinę koncentraciją, nes „tik kai pėdos yra laisvos, tuomet ir galva tampa laisva, o tikras mąstymas įmanomas tik atlaisvinus galvą“ (Lin Yutang 1998 b: 202–204). Jis taip pat rašo apie mėgavimąsi sėdėjimu arba „sėdėjimo filosofija“, kurią plėtoja lygindamas kinų ir vakarietiško baldų patogumą, ir teigia, jog „egzistuoja neabejotinas ryšys tarp mano įpročio drybsoti ant sofos ir mano pastangų įdiegti į kinų žurnalistiką intymesnę ir laisvesnę rašymo stilių“ (ten pat: 208), mėgavimąsi pokalbiu, arbata ir draugyste, maistu ir vaistais, vyno žaidimais ir gėrimu, rūkymu ir smilkalais, tinkamu žinojimu, skaitymu ir rašymu, ir t. t. Toks įvairių patirčių susiejimas su žmogiškojo bendruomeniškumo jausmu, moralinėmis ir socialinėmis vertybėmis turbūt aiškiausiai matyti Lin Yutango apmąstymuose apie rūkymą, vyno gėrimą ir arbatą. Šias veiklas jis vadina geriausiais kultūriniais išradimais, prisidedančiais prie mėgavimosi laisvalaikiu, bendravimo ir draugystės, nes tinkamai jais mėgautis esą galima tik „laisvalaikio, draugiškumo ir socialumo atmosferoje“. Be to, kaip jis pažymi, arbatos gėrimas tapo „socialine institucija“ ne vien Kinijoje, bet ir Anglijoje, nors čia jis laikomas vienu mėgstamiausių intelektualų užsiėmimų, o Kinijoje – princi-

pingų (aukštos moralės) atsiskyrėlių. Jis sako: „Visiškai mėgautis tabaku, gėrimu ir arbata įmanoma tik su žmonėmis, kurie pasižymi bičiuliškumo jausmu, sugeba pasirinkti draugus ir turi įgimtą norą mėgautis laisvu gyvenimu. Pašalinus socialumo elementą, šie dalykai praranda prasmę. Mėgavimasis šiais dalykais, kaip ir mėgavimasis mėnuliu, sniegu ir gėlėmis, turi vykti tinkamoje draugijoje, ir gyvenimo meistrai kinai, manau, į tai dažniausiai kreipia dėmesį: mėgautis tam tikromis gėlėmis galima tik su tam tikro tipo asmenybėmis, tam tikri vaizdai turi būti siejami su tam tikromis moterimis, klausytis lietaus lašų ir iš tiesų išgirsti jų garsą galima tik kalnų gilumoje esančioje šventykloje, vasaros dieną gulint bambukinėje lovoje; juk, trumpai tariant, svarbiausia yra nuotaika, ir viską apibūdina tam tikra nuotaika, o bloga kompanija gali tą nuotaiką visiškai sugadinti“ (ten pat: 221). Tad visų šių malonių akimirų patyrimu Lin Yutangas siūlo pirmiausia dalintis su draugais, bet skirtingiems malonumams renkantis skirtingus draugus.

Toks dalijimosi estetiniu patyrimu akcentavimas ir tipizavimas nėra visiškai naujas. Jį galima išvelgti daugybėje vėlyvosios imperijos (Ming-Qing dinastijos) laikotarpio vadinamųjų „daiktų žinovų“ arba estetų veikalų apie gėrėjimąsi daiktais (smilkalais, gėlėmis), kuriais Lin Yutangas remiasi ir dažnai cituoja (deja, ne visada nurodydamas autorių ir veikalo pavadinimą)⁷. Vis dėlto šie Lin Yutango apmąstymai paliečia bent kelias kasdienybės estetikos problemas arba klausimus. Pirmas jų – ar ši estetika apeliuoja į refleksiją (t. y. tam tikrų estetinių sąvokų, vertybių apmąstymą, estetinį vertinimą), ar į veiklą? Antai viena žymiausių jos teo-

retikių japonė Yuriko Saito pabrėžia veiklą, teigdamą, kad būtent tokia „pragmatinė“ kasdienybės estetikos orientacija, apimanti moralinę, socialinę, politinę ar ekologinę veiklą, suteikia jai ypatingą reikšmę, nes padeda pagerinti ne tik žmogaus gyvenimo kokybę, bet ir pasaulį (Saito 2007: 152–153; Saito, 2014: 145). Panašią nuomonę išsakė ir kinų mokslininkas Liu Yuedi, bandydamas parodyti kinų kasdienybės estetikos pranašumą prieš Vakarų „analitinę“ / „refleksyvią“ estetiką, kadangi, anot jo, kiniškoji remiasi emocijų / jausmų (*qing* 情) ontologija ir jų pajungimu ritualiniam elgesiui (*li* 礼), kuris sudaro asmenybės saviugdą arba moralinio tobulėjimo pagrindą (Liu Yuedi 2014: 24–26). Lin Yutango pateikiami mėgavimosi gyvenimu pavyzdžiai irgi leidžia daryti išvadą, kad estetinę kasdienybės patyrimą pirmiausia ir daugiausia formuoja tam tikros veiklos, aprėpiančios įvairius pojūčius, bendravimą, ritualus ir meną. Pavyzdžiui, vyno gėrimas, kurio apmąstyme jis nevengia kinų ir Vakarų kultūrų lyginimo, pažymėdamas, kad „kinas, lankydamasis amerikietiškoje vyno parduotuvėje, būna lengvai apakimas butelių ir etikečių įvairovės, nes savo šalyje, kad ir kur jis eitų, visur mato *shaoxing*, vėl *shaoxing*, ir nieko kito tik *shaoxing*“, tačiau būtent toks vyno įvairovės trūkumas esą skatina kinus kreipti daugiau dėmesio į „vyno gėrimui tinkamą momentą ir aplinką“, o dar daugiau – į gėrimo būdą ir nuotaikos bei aplinkinio vaizdo atitikimą, kurio nepaisymas tiesiog neleidžia pajusti viso gėrimo malonumo⁸. Savo teiginius jis iliustruoja nenurodyto autoriaus pastabomis apie gėrimui tinkamus momentus (vietą ir laiką): „dienos metu priešais gėles, kad patirtum jų šviesą ir spalvas; naktį snie-

ge, kad apvalytum savo mintis“ (Lin Yutang 1998 b: 242), ir t. t. Vis dėlto labiausiai, anot Lin Yutango, kinai išsiskiria savo elgesiu vyno puotos metu – pomėgiu triukšmingai linksmintis pradėdant vakariečiams nebūdingu „peiktinu“ papročiu jausti malonumą priverčiant žmogų išgerti vyno daugiau, nei jis gali, ir „troškimu pamatyti kitą kolegą po stalu“ ir baigiant įvairiais žaidimais, kuriuos kinai sugalvoja kaip pretekstą išgerti ar nugirdyti kompanijos draugą. Bet pagrindinis šio kelias valandas trunkančio užsiėmimo malonumas yra ne pripildyti savo skrandį maistu ar vynu, o patirti „varžymosi dvasią“ (ten pat: 243).

Antras svarbus klausimas, kurį implikuoja anksčiau pacituotas Lin Yutango knygos fragmentas ir dėl kurio nesutaria dauguma kasdienybės estetikos teoretikų, – tai klausimas dėl paties „objekto“ patyrimo ir kasdieniškumo: ar šis patyrimas reikalauja transformuoti „kasdieniškumą“ (*familiar/ordinary*) į „nekasdieniškumą“ / „ypatingumą“ (*extraordinary*), kitaip tariant, jį „nukasdieninti“ (*defamiliarize the familiar*) ištraukiant iš nebepastebimos rutinos? Šį klausimą galima reformuluoti kitaip: kas lemia estetinio patyrimo kasdieniškumą? Pasak Lin Yutango, jį lemia atmosfera arba namų aplinka, kurią jis vadina „bičiuliškumo atmosfera“ (*atmosphere of familiarity*). Ji pirmiausia priklauso nuo tinkamos vietos parinkimo, o tokia vieta – tai privati (intelektualo) studija, kurioje svarbiausia – ne prabanga, o jaukumas, kuklumas, nuošalumas ir ją supanti gamta. Mat tik tokioje aplinkoje galima mėgautis ne tik gamtos ir muzikos instrumentų garsais, spalvomis, knygomis, paveikslais, rūkymu ir gėrimu, ramiu pokalbiu, bet ir tyła, kuri ypač svarbi

geriant arbatą (Lin Yutang 1998 b: 223–225). Anot Charleso A. Laughino, toks kinų laisvalaikio literatūrai būdingas kasdieniškumo įkūnijimas „erdvės konkretume“ pasireiškia kinų intelektualų polinkiu tapatintis su savo namais / studija ir vadinti literatūrinės prozos rinkinius savo buveinių ar studijų vardais (pvz., „Tao celė“, „Elegantiški apartamentai“, „Sui sodas“, „Stebėjimo iš arti lūšnelė“, „Erznančio lietaus studija“), net jeigu kartais tai būna ne tikros, o įsivaizduojamos studijos, nes toks erdvinis „įsinamudinimas“ turėjo padėti „optimizuoti kuklius ir rafinuotus malonumus“, kurie apėmė ir socialinį paties pavadinimo suteikimo ritualą (Laughin 2008: 6–7). Šią pastabą patvirtina faktas, jog daugelio Mingų dinastijos laikotarpio intelektualų studijų, sodų ir kitų pastatų pavadinimuose yra žodis „malonumas“ / „mėgautis“ (le 乐): „Mėgavimasis Tyrumo galerijoje“ (*Le qing xuan*), „Mėgavimasis kalnų paviljone“ (*Le shan ting*), „Mėgavimasis cinio bibliotekoje“ (*Le qin shu chu*), „Mėgavimasis ilgaamžiškumo salėje“ (*Le shou tang*), „Mėgavimasis nežinojimo koplyčioje“ (*Le wu zhi zhai*), „Liguistumu besimėgaujantis išminčius“ (*Le bing sheng*) ir t. t. (Clunas 2007: 142).

Tokiu būdu priename prie trečio – estetiškos vertės – klausimo: ar kasdienybės estetika, atsiribojanti nuo klasikinės estetikos kaip orientuotos į „pozityvių“ vertybių (grožio, malonumo) patyrimą, labiau koncentruojasi į „neutralias“ ir net „negatyvias“ patirtis (pvz., nuobodulį)? O gal į estetiškos vertės neapibrėžtumą, kylantį, anot Y. Saito ir A. Haapala, iš jo „neintensyvumo“ ir apibūdinamą tokiais žodžiais kaip patogumas, pastovumas, jaukumas, intymumas, saugumas ir pan. (Saito 2017: 29; Haapala 2005: 50–51)? Vis

dėlto T. Leddy teigia, jog svarbiausia kasdienybės estetikos vertybe ar sąvoka turėtų būti laimė, suprantama plačiausia prasme – kaip harmoningas sambūvis su savimi, kitais, aplinka. Šitaip jis bando susieti kasdienybės estetiką su etikos plotme, kaip pavyzdžius nurodydamas Aristotelio laimės teoriją ir Konfucijaus mokymą apie gerą gyvenimą, nes neva abu jie suprato laimingą gyvenimą kaip moralinių dorybių ugdymą ir kultivavimą (Leddy 2014: 41–42). Tokią jo interpretaciją patvirtina ir minėtieji intelektualų studijų pavadinimai, implikuojantys mintį, kad esminiai (arba ilgalaikiai) malonumai buvo susiję ne tiek su hedonizmu arba „materialiais“ malonumais, kiek su moraline saviugda – ilgaamžiškumu, tyrumo, pilnatvės, gėrio puoselėjimu, mėgavimusi kontempliacija ir kalnais. Tą patvirtintų ir Konfucijaus minčių rinkinio *Apmąstymai ir pašnekėsiai* patys pirmieji žodžiai (jū, deja, Leddy neanalizuoja ir nesigilina į pačius hieroglifus, dėl to klaidingai teigia, kad Konfucijus nekalbėjo apie laimę): „Mokytis ir pritaikyti tai praktikoje – ar tai nėra malonu? Turėti iš toli atvykstančius draugus – ar tai nėra laimė (*le 乐*)?“ (*Lunyu* 1.1).

Šie Konfucijaus žodžiai atskleidžia vieną svarbų kiniškos malonumo sampratos ypatumą: juo būtina dalintis su kitais, nes tik tokiu atveju jis tampa tikru ir didžiausiu malonumu. O lengviausia dalintis nematerialiais malonumais – knygų skaitymu, pasivaikščiėjimais palei ežerą ar upę, eilėraščių kūrimu ir apsikaitimu jais, krintančiais žiedlapiais ant veido, paverčiant tai smagiu žaidimu, kurį aprašė vienas Lin Yutango mėgstamiausių Mingų laikotarpio rašytojų Yuan Hongdao: tas, ant kurio veido nukris-

davo daugiau žiedlapių, turėdavo išger-ti, o tas, ant kurio nukrisdavo mažiau – sukurti eilėraščių (Yang Ye 1999: 48). Kaip rodo iki šiol negausūs sinologiniai tyrimai, malonumas ir laimė Kinijoje buvo viena svarbiausių temų ir problemų nuo seniausių laikų ir konfucianizme, ir daoizme, pradedant valdovo metodų aptarimu, politine retorika ir baigiant intelektualų (ypač atsiskyrėlių, vadinamųjų „iškilių vyrų“ *gaoshi*) užsiėmimais. Tačiau šios srities tyrimuose galima išvelgti vieną problemą – tai kinų žodžio *le 乐* polisemantiškumas ir vertimas į Vakarų kalbas: jis gali reikšti ir malonumą, ir džiaugsmą, ir laimę, ir net muziką (tas pats hieroglifas, tik kitas tarimas)¹⁰, nors šiuolaikinėje kinų kalboje „laimė“ dažniau verčiama dviem hieroglifais *kuai le 快乐*. Antai turbūt daugiausiai šią sritį tyrinėjusi amerikiečių sinologė Michael Nylan paskutinėje savo knygoje atsisako versti *le* kaip „laimė“ ir verčia žodžiu „malonumas“ (*pleasure*), teigdama, kad „laimė“ pernelyg asocijuojasi su šiuolaikine amerikietiška „raminančio laimingo veido“ kultūra, „psichosocialiniu klinikišku normalumu“ ir utilitarizmo filosofija (Nylan 2018: 35–36). Be to, malonumas, pasak M. Nylan, yra „vienintelis žodis anglų kalboje, pakankamai aprėpiantis įvairius kūniškus procesus, galbūt pasireiškiančius per pojūčius, emocijas, širdį ir protą“, ir tuo jis skiriasi nuo džiaugsmo, kuris jai asocijuojasi su religine ekstaze ir bekūnės sublimacijos būseną (Nylan 2015: 196–197).

Apibendrinant šią problemą būtų galima daryti išvadą, jog tradicinėje kinų literatūroje nebuvo aiškaus semantinio skirtumo tarp malonumo ir laimės. Tačiau Lin Yutangas savo knygoje aiškiai

rašo apie laimę (*happiness*, kiniškame vertime *kuai*), netgi teigdamas, kad kinų ir amerikiečių požiūris į laimės momentus, tiksliau, jos jutimiškumą yra panašus. Šią mintį jis iliustruoja amerikiečių transcendentalizmo filosofų Henry'o Thoreau ir Walto Whitmano tekstų citatomis, pareikšdamas, jog Thoreau savo požiūryje į gyvenimą yra „pats kiniškiausias iš visų amerikiečių rašytojų“ (Lin 1998 (b): 125). Toliau pateikiamas Lin Yutango išverstas XVII a. kinų literato Jin Shengtano 金聖嘆 tekstas „33 laimės akimirkos“ (*Bu yi kuai zai san shi san ze* 不亦快哉三十三則) apie klausymąsi, kaip nelyg vėjo šnarėjimas kambaryje šmurkšteli katino pabaidyta pelė, mėgavimąsi ryžių dubenėliu permirkus netikėtoje vasaros liūtyje, medžių sodinimą, klausymąsi sklandžiai vaikų recituojamo kanono garsų, kurie primena vandens pylimą iš vazos, sugrižimą iš kelionės namo, gaivaus oro įleidimą į kambarį ir t. t. (Lin Yutang 1998 b: 128–134). Jis išvardija ir jam pačiam svarbias laimės akimirkas: anksti ryte pabudus pajusti gaivų oro gurkšnį plaučiuose; vasaros dieną keliaujant išgirsti čiurlenantį upeį ir, nusiavus batus, įmerkti kojas į jo šaltą vandenį; užsitraukti tabako dūmą sėdint kėdėje ir jausti lėtą bei tolygų jo degimą ir pan., o apskritai „jaustis dvasiškai ir fiziškai harmoningam su pasauliu“ (ten pat: 124). Lin Yutangas ypač pabrėžia laimės jutimiškumą, bet kartu atsisako skirstyti džiaugsmus (kuriuos vadina „pozityvia laime“) ir malonumus į kūniškus ir dvasinius („stebėdamas linksmi išskylaujančius vyrus ir moteris, senukus ir vaikus, kaip galiu pasakyti, kurie jų malonumai yra materialūs, o kurie dvasiniai?“), neatskirdamas mėga-

vimosi maistu, pavasariu ar draugais nuo mėgavimosi menu. Lygiai taip pat jis atsisako skirstyti pojūčius į moralius ir nemoralius, leisdamas sau traktuoti rūkymą kaip kūnišką ir dvasinę veiklą ir taip apversdamas aukštyrą kojomis stereotipinį jo vertinimą (kad nerūkantys morališkai pranašesni už rūkančius) – anot jo, rūkantis žmogus „yra genialesnis, socialesnis, mieliau išsipasakojantis savo paslaptis“, šiltos širdies, puikus pašnekovas, o svarbiausia – „jis visuomet laimingas, nes pagaliau laimė yra didžiausia iš visų dorybių“ (ten pat: 232).

Ar šios Lin Yutango mintys apie laimę – tai bandymas įtikti pozityviam amerikietiškamam mąstymui? Iš dalies taip, turint omenyje, kad ši knyga buvo pradėta rašyti atsižvelgiant į pirmosios knygos (*Mano šalis ir mano žmonės*) populiarumą Amerikoje, o tiksliau, į vieno jos skyriaus – „Gyvenimo menas“ populiarumą, ypač tarp moterų, nes čia daugiausia rašoma apie maistą, sodus, namų aplinką. Tad Lin Yutangas buvo paprašytas parašyti išsamesnę knygą apie tai, ką mėgsta ir vakariečiai – mėgautis sniegu, krintančių lietaus lašų garsais, kalnais ir debesimis, pridėdant XVII–XVIII a. kinų literatūros vertimais. Šitai Lin Yutangas „sugebėjo įtikinti Amerikos skaitytojus, kad XVII a. kinų intelektualai laimė gali būti ir jų laimė“ (Qian 2011: 177), sumaniai pridėdamas prie malonumų ir labai amerikietišką malonumą – tabako rūkymą, kuris yra vienintelis netradicinis ir nekiniškas, bet tuometinėje Kinijoje laikytas moderniu malonumu ir siejamas su moderniu mąstymu bei mokymusi¹¹. Vis dėlto laimės traktuotėje Lin Yutangas išsaugojo ir daoistinę „gaidą“, susiedamas laimę su natū-

ralia gyvenimo tėkme ir taip atribodamas jos patyrimą nuo gyvenimo prasmės (tikslų) paieškų. Jo manymu, visas gyvenimas turėtų būti suvokiamas kaip laimė ir skatinti žmogų klausti savęs ne „koks yra gyvenimo tikslas“, bet „kaip jį nugyventi“ suvokiant bei priimant jo laikinumą ir neprisirišant nei prie jo, nei prie savo žmogiškosios perspektyvos (Lin Yutang 1998 b: 120–122). Šie žodžiai pri-

mena *Zhuangzi* knygos 18 skyrių „Aukščiausia laimė“, kuriame daugiausia rašoma apie mirtį ir linksmą (natūralų?) jos pasitikimą. Tai leidžia manyti, jog Lin Yutangas suvokė laimę ir kaip neapibrėžtą, bet pozityvų ir visa aprėpiantį estetinį patyrimą arba psichosmatinį atvirumą pasauliui, priimant jį tokį, koks jis yra, ir jaučiantis jame nelyg namie – jaukiai, saugiai, nerūpestingai ir laisvai.

IŠVADOS

Šiuo tyrimu buvo siekiama parodyti, jog tai, ką kai kurie Lin Yutango kūrybos tyrinėtojai vadina „laisvalaikio“ literatūra ir estetika, yra veikiau rafinuoto gyvenimo būdo arba kasdienybės estetika, kuri buvo platesnio, bet marginalaus ir radikalių reformatorių kritikuojamo tuometinio (XXa. 3–4 deš.) literatūrinio judėjimo dalis. Ironiška, kad Lin Yutango idėjos ir bandymai atgaivinti tradicinę kinų intelektualų estetiką, ypač populiarią XVI–XVIII a., sulaukė atgarsio ne modernioje (ikimaoistinėje ir maoistinėje) Kinijoje, bet tuometinėje Amerikoje,

vidurinės klasės visuomenėje. Tam neabejotinai turėjo įtakos paties Lin Yutango kosmopolitiškumas ir noras megzti dialogą su Vakarų kultūra ieškant panašumų ir skirtumų ir kartais pažvelgiant į juos su humoru. Toks jo bandymas susieti tradicinę kinų gyvenimo išmintį su Vakarų mąstytojų idėjomis į tarpkultūrinę ar transkultūrinę kasdienybės estetiką gali būti laikomas pirmuoju tokios estetikos, kaip „neokiniškos“ estetikos, pavyzdžiu ir kartu globalios estetikos pradžia. Todėl jo gyvenimo filosofijos tyrimai turėtų būti įtraukti į jos diskursą.

Literatūra

- Berleant, Arnold. 2005. *Re-thinking Aesthetics. Rogue Essays on Aesthetics and the Arts*. London and New York: Routledge.
- Berleant, Arnold. 2010. *Sensibility and Sense: The Aesthetic Transformation of the Human World*. Exeter: Imprint Academic.
- Chen, Shaoming. 2010. On Pleasure: A Reflection on Happiness from the Confucian and Daoist Perspectives. *Front. Philosophy China* 2, vol. 5: 179–195.
- Clunas, Craig. 2007. *Empire of Great Brightness. Visual and Material Cultures of Ming China, 1368–1644*. London: Reaktion Books.
- Haapala, Arto. 2005. On the Aesthetics of the Everyday: Familiarity, Strangeness, and the Meaning of Place. *The Aesthetics of Everyday Life*: 48–61. Eds. Andrew, Smith, Jonathan M. New York: Columbia University Press.
- Yang, Ye. 1999. *Vignettes from the Late Ming: A Hsiao-P' in Anthology*. Washington, London: University of Washington Press.
- Laughlin, Charles A. 2008. *The Literature of Leisure and Chinese Modernity*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Leddy, Thomas. 2014. Everyday Aesthetics and Happiness. *Aesthetics of everyday life: East and West*: 26–47. Ed. Liu Yuedi, Curtis L. Carter. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

- Lin Yutang. 1998 a. *My Country and My People*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.
- Lin Yutang. 1998 b. *The Importance of Living*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.
- Lin Yutang. 1959. *From Pagan to Christian*. World Publishing Company.
- Lin Yutang. 2006. 林语堂 *Shenghuo de yishu* 生活的艺术. Vert. Yue Yi 越裔. Shanxi: Shanxi shifan daxue chubanshe 陕西师范大学出版社.
- Liu, Yuedi. 2014. „Living Aesthetics“ from the perspective of Intercultural Turn. *Aesthetics of everyday life: East and West*: 14–25. Ed. Liu Yuedi, Curtis L. Carter. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Liu, James J. Y. 1962. *The Art of Chinese Poetry*. Chicago: University of Chicago Press.
- Maliavin: Малявин В.В. (сост.). 1997. *Книга мудрых радостей*. Москва: Наталис.
- Nylan, Michael. 2015. Lots of Pleasure but Little Happiness. *Philosophy East & West* 1, vol 65: 196–226.
- Nylan, Michael. 2018. *The Chinese Pleasure Book*. New York: Zone Books.
- Pan, Fan. 2014. The Modern Issue of the Living Aesthetics of Traditional Chinese Scholars. *Aesthetics of everyday life: East and West*: 165–172. Ed. Liu Yuedi, Curtis L. Carter. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Qian, Suoqiao. 2011. *Liberal Cosmopolitan. Lin Yutang and Middling Chinese Modernity*. Leiden, Boston: Brill.
- Qian, Suoqiao. *Lin Yutang and China's Search for Modern Rebirth*. Singapore: Springer Nature.
- Qian, Suoqiao (ed.). 2017. *The Cross-Cultural Legacy of Lin Yutang: Critical Perspectives*. Berkeley: University of California, Institute of East Asian Studies.
- Saito, Yuriko. *Everyday Aesthetics*. Oxford: Oxford University Press.
- Saito, Yuriko. 2014. Everyday Aesthetics in the Japanese Tradition. *Aesthetics of Everyday Life: East and West*. Eds. Liu Yuedi, Curtis L. Carter. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Saito, Yuriko. 2017. *Aesthetics of the Familiar: Everyday Life and World-making*. Oxford: Oxford University Press.
- Shusterman, Richard. 2012. *Thinking Through the Body. Essays in Somaesthetics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nuorodos

- ¹ XX a. pabaigoje juos kiti autoriai išvertė į kinų kalbą.
- ² Tiesa, jo santykiai su krikščionyste buvo gana komplikuoti ir banguoti – vienu metu jis buvo nuo jos atsirbojęs ir vėl grįžo tik po „persimetimo“ į konfucianizmą, daoizmą ir budizmą. Plačiau apie tai žr.: Lin Yutang 1959.
- ³ Tačiau 1966 m. grįžo į Kiniją, tiksliau, į Taivaną, kur ir buvo palaidotas.
- ⁴ Pirmiausia viename iš jo redaguotų humoristinių žurnalų „Dvisavaitiniai komentarai ir pašnekėsiai“ (*Lunyu ban yuekan* 论语半月刊, 1932–1949). Jis taip pat buvo žurnalų „Šis žmogiškas pasaulis“ (*Renjianshi*), „Kosminis vėjas“ (*Yuzhou feng*) redaktorius, anglų kalba leisto laikraščio „The China Critic“ (1928–1940, 1945) bendraauktorius ir redakcinės kolegijos narys.
- ⁵ James Liu vertė šią sąvoką kaip „įgimtas jautrumas“ (*native sensibility*). Liu James J.Y. 1962: 74.
- ⁶ Šį pavadinimą įtvirtino žymiausias šios srities atstovas Liu Yuedi, manantis, kad toks kasdie-

- nybės estetikos įvardijimas geriau tinka Kinijai, nes jis geriau perteikia „konfucianizmo esmę, konkrečiau, ritualo (*li*) ir muzikos (*yue*) vienybę“, arba grožio ir gėrio vienybę, kuriuos jis laiko kiekvieno žmogaus gyvenimo džiaugsmo ir moralės pagrindu. Liu Yuedi 2014: 24–25.
- ⁷ Rusų sinologas V. Maliavinas šį gėrėjimąsi pavadino „išmintingais džiaugsmais“. Žr. Maliavin 1997.
  - ⁸ *Shaoxing* – tai turbūt populiariausio kinų alkoholinio gėrimo pavadinimas. Lin Yutang 1998 (b): 241.
  - ⁹ Mat, anot Y. Saito, „nukasdienindami“ kasdienę patirtį ar savybę mes tuo pačiu paneigiame jos kasdieniškumą“ (Saito 2007: 50). Plačiau apie šį klausimą ir diskusijas žr.: Haapala Arto 2005: 48–61; Berleant 2010: 155–192; Saito 2017: 11–24.
  - ¹⁰ Šį polisemantiškumą atskleidžia net ir kai kurių straipsnių pavadinimai. Žr. Chen, 2010.
  - ¹¹ Plačiau apie tai žr. Laughlin, 2008: 117–127.